

Sammendrag

Covid-19 og reiselivet i Hallingdal

En pilotstudie av effektene av koronapandemien i 2020

TØI rapport 1833/2021

Forfattere: Jan Vidar Haukeland, Petter Dybedal, Iratxe Landa-Mata, Frants Gundersen og Knut Bjørn Stokke

Oslo 2021 43 sider

Reiselivsnæringen verden over ble hardt rammet av covid-19 i 2020, og Hallingdalregionen i Norge har også i høy grad fått merke de negative virkningene av den globale pandemien gjennom dette året etter nedstengningen av samfunnslivet i mars måned. Nedgangen i antallet gjestedøgn var betydelig i mars-juni, i august og i november. Særlig det nesten totale fraværet av utenlandske tilreisende etter at pandemien slo inn forklarer mye av denne nedgangen. De norske besøkstallene gikk også sterkt tilbake i mars-mai og på slutten av året, men det var likevel et markant oppsving i kommersielle gjestedøgn i skolens sommerferie. Også hyttebruken samt salg og nybygging av hytter har vokst i 2020, og resultatet har vært at delvarehandelen samlet sett økte i perioden fram til og med august. Spesielt innen salg av bygge- og interiørvarer ol., men også innen detaljomsetning for dagligvarer i sommerferienekene, var det en merkelig vekst. Antallet konkurser har ikke økt i 2020, snarere tvert om, mens den registrerte arbeidsledigheten har økt mye i alle kommunene med unntak av Flå.

Intervjuer med nøkkelinformanter i Hallingdalregionen viser at nordmenns økte interesse for å feriere i Norge antas å være en vedvarende trend, og at friluftslivet har styrket sin posisjon relativt sett som følge av covid-19 – noe som kommer til uttrykk i økt interesse for kjøp av fritidsbolig og hyttelin. I denne forbindelse frambevises det at naturbaserte opplevelser som kan gjentas flere ganger, har gode muligheter for å lykkes. Men det pekes på at dette også krever god tilrettelegging, gjennom både effektiv markedsføring og god produktutvikling, slik at de naturbaserte tilbudene blir enkle å både finne fram til og å bruke. Mye tyder på at man til en viss grad har lykkes med dette ettersom antallet bedrifter innen turledelse og guiding har økt fra 2017.

I Flå kommune er det lite som tyder på at hyttebyggingen har økt presset på verneområdene. I Hol er det løpende kontakt mellom verneområdeforvaltningen, kommunal sektor og VisitGeilo, og det anses å være god koordinering når det gjelder besøksforvaltningstiltak i randsonene til Hallingskarvet nasjonalpark. Dette vurderes som viktig ettersom pandemien har ført til mer bruk av aktivitetstilbud som turguiding i utmarka, og generelt har det vært flere besøkende i naturområdene. I en periode med økende besøk, med mer biltrafikk, flere turgåere, syklistene o.l. har det vært viktig å få på plass en besøksstrategi som i stor grad kanaliserer ferdsele til prioriterte stier og deler av nasjonalparken. Det er viktig at tiltak innenfor vernegrensene og i randsonene, dvs. ved innfallsportene, er godt koordinerte for å sikre både gode opplevelser for de besøkende og fortsatt ivaretagelse av verneverdiene.

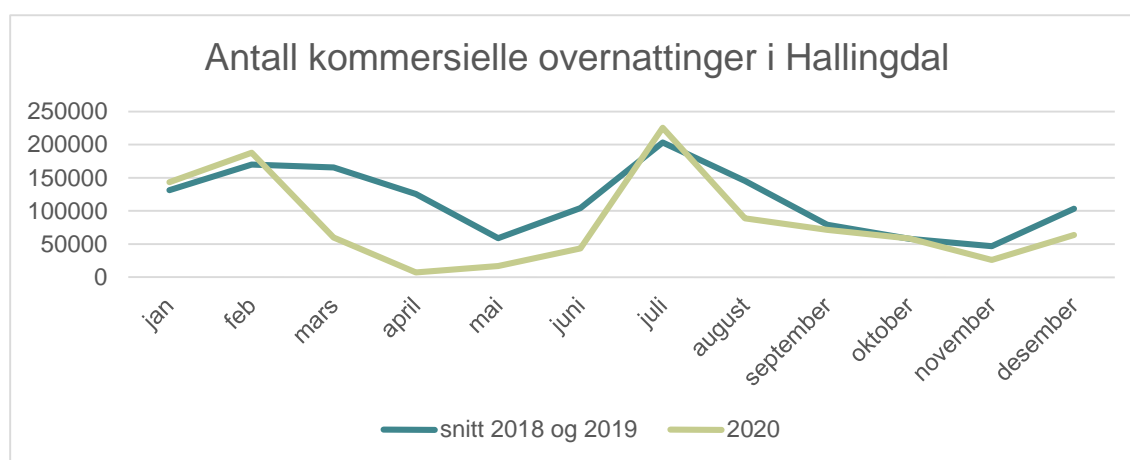
Reiselivet i Hallingdal og effektene av covid-19

Reiselivet er en svært viktig næring i Hallingdalregionen, og de seks kommunene, Flå, Nesbyen, Gol, Hemsedal, Ål og Hol, er i stor grad avhengige av turismen for lokal verdiskaping og sysselsetting. Koronapandemien, som uventet slo inn vinteren 2020, og den påfølgende krisen i reiselivsnæringen som følge av nedstengningen av samfunnet, stengte grenser og krav om sosial distansering utover året, har gjort det påkrevd både å undersøke effektene av pandemien og å se nærmere på potensialene for videre utvikling av reiselivet. Utmarksressursene inkludert store verneområder utgjør et viktig ressursgrunnlag for reiselivet i regionen, og spørsmålet er nå hvordan disse naturverdiene kan komme til bærekraftig anvendelse gitt de endrede forutsetningene.

Endrede markeder

Analysen av markedsendringene baserer seg på bearbeiding av forliggende overnattingsstatistikk fra Statistisk Sentralbyrå og intervjuer med sentrale aktører i regionen. *Den statistiske analysen av endringer i besøkstallene* viser følgende hovedtrekk for Hallingdal totalt (eksklusive Flå kommune):

- Stor nedgang i antall gjestedøgn i perioden mars-juni, i august og i november (figur S1).
- Nedgangen på i alt ca. 360.000 overnattinger (-28 prosent) henger sammen med den bortimot totale utestengningen av utenlandske reisende. Antallet utenlandske gjestedøgn sank med 55 prosent, eller knapt 268.000. Ser vi bort fra januar og februar, gikk den utenlandske trafikken ned med 82,6 prosent (tabell S1).

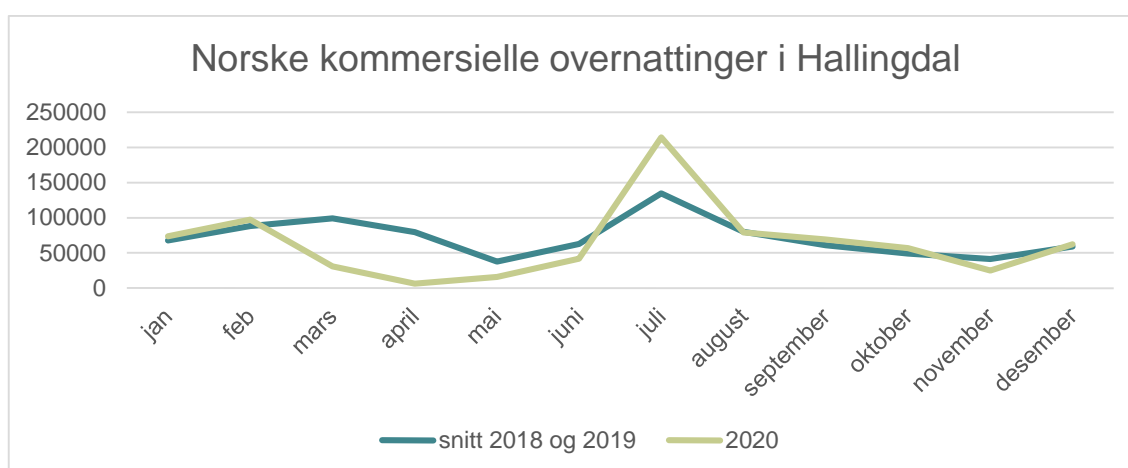
Figur S1: Antall overnattinger i hotell, camping og hyttegrend per måned i Hallingdal eksklusive Flå kommune i 2018/2019 og 2020. Kilde: SSB overnattingsstatistikk og statistikknett.no.

Tabell S1: Antall overnattinger i hotell, camping og hyttegrend per måned i Hallingdal eksklusive Flå kommune i 2018/2019 og 2020. Kilde: SSB overnattingsstatistikk og statistikknett.no.

	gjennomsnitt 2018 og 2019	Sum gjestedøgn		Norske gjestedøgn		Utenlandske gjestedøgn		
		2020	Endring i antall gjestedøgn	Endring i prosent	Endring i antall gjestedøgn	Endring i prosent	Endring i antall gjestedøgn	Endring i prosent
januar-februar	301 201	331 252	30 051	10,0	14 972	9,6	15 075	10,4
mars-mai	350 241	83 845	-266 396	-76,1	-163 579	-75,5	-102 834	-76,9
juni-august	453 185	358 032	-95 153	-21,0	57 271	20,6	-152 424	-86,8
sept.-oktober	137 567	130 163	-7 404	-5,4	15 704	14,3	-23 107	-83,7
nov.-desember	150 110	89 728	-60 382	-40,2	-13 223	-13,2	-47 168	-95,1
Sum året	1 392 304	993 020	-399 284	-28,7	-88 855	-10,3	-310 457	-58,4
Sum mars-des	1 091 103	661 768	-429 335	-39,4	-103 827	-14,7	-325 532	-84,2

- Nedgangen er relativt jevnt fordelt (målt i prosent) over månedene fra mars til november. Totalt gikk antall gjestedøgn ned med 39,4 prosent i perioden mars-november sammenliknet med gjennomsnittet for samme periode i 2018 og 2019.

- Den norske trafikken gikk ned med 14,7 prosent i perioden mars-november. Hovedtyngden av tapet kom i mars-mai, mens det var en oppgang i norske besøk i periodene juni-august og september-oktober.
- Oppgangen i sommermånedene kan tilskrives juli måned (figur S2), da antallet norske gjestedøgn i juli 2020 var nesten 60 prosent høyere enn gjennomsnittet for juli 2018 og juli 2019.
- Ser vi på hvorledes utviklingen har vært i de forskjellige Hallingdalkommunene i 2020 for månedene mars til og med desember, sammenliknet med gjennomsnittet for de samme månedene i 2018 og 2019, er nedgangen størst i Hemsedal og Hol (ned 48,7 og 42,9 prosent).

Figur S2: Antall norske overnattinger i hotell, camping og hyttegrend per måned i Hallingdal eksklusive Flå kommune i 2018/2019 og 2020. Kilde: SSB overnattingsstatistikk og statistikknett.no.

Intervjudataene med private og offentlige aktører i Hallingdalregionen bekrefter hovedinntrykkene fra den statiske analysen; de fleste informantene har erfart at antallet besøkende i regionen for perioden mars-oktober har gått ned totalt sett. Endringene i besøksstruktur har imidlertid vært enda mer markante. Tidspunktet som pandemien inntraff på, forklarer hvordan de ulike delene av reiselivsnæringen er blitt påvirket, siden de baserer seg på ulike type markeder i ulike sesonger.

Mer spesifikt pekes det på at i 2020 har strømmen av tilreisende primært vært konsentrert til skolens ferier, til fellesferien og til helgene ellers. De besøkende var helt fraværende på grunn av reiserestriksjonene i mars-april, men tilstrømmingen økte betraktelig i sommer-sesongen, og spesielt i juli, for å så gå bratt ned etter at skolen startet. Utover høsten er man så kommet tilbake til et mer normalt nivå igjen. Enkelte intervjuede framhever også at besøket utenfor sommerferien er blitt klart størst i helgene, mens ukedagene utover høsten har vært roligere enn tidligere år.

I 2020 har de besøkende i første rekke vært nordmenn, og økningen i sommer skyldes norske gjester som var på sommerferie og som ikke kunne reise utenlands pga. covid-19-pandemien. Mange av disse var hyttegjester, enten disse var barnefamilier, voksne eller pensjonister. Fritidsboligene i hytteområdene har generelt sett vært brukt mer enn før. Det har også vært barnefamilier som har oppholdt seg noen dager i regionen, og nordmenn på reise mellom øst og vest.

På den andre siden har antallet gjester fra tradisjonelle europeiske markeder som Sverige, Danmark, Tyskland og Nederland, og særlig fra fjernmarkedene, blitt kraftig redusert.

F.eks. er de asiatiske bussturistene som pleier å stoppe og handle på vei til Oslo/Bergen i Flå, blitt helt borte.

Spesielt merkes nedgangen i den mer organiserte delen av reiselivet, dvs. i kurs/konferanse- og gruppemarkedet og i antallet leirskoler. Bortfallet av internasjonale gjester og de mer spesialiserte markedene legges særlig merke til på hverdager og utenfor skoleferien, når nordmenn i mindre grad kan reise.

Endringer i etterspørsel etter varer, tjenester, naturopplevelser og -aktiviteter

Den statistiske analysen av besøkendes etterspørsel etter varer, tjenester viser følgende hovedtrekk:

- Samlet omsetning i detaljhandel (unntatt salg av motorvogner) gikk ned med 28,4 prosent i mars og april 2020 sammenliknet med gjennomsnittet for mars og april i 2018 og 2019 (tabell S2).
- Omsetningen økte så markant i periodene mai-juni og juli-august, noe vi med stor sikkerhet kan si henger sammen med at hyttefolket vendte tilbake, samt at norske gjester fylte opp de kommersielle sengene (og vel så det!) i juli.
- Samlet økte omsetningen i detaljhandelen med 5,6 prosent i perioden mars-august i 2020 sammenliknet med gjennomsnittet for mars-august i 2018 og 2019.

Tabell S2: Omsetning i detaljhandel (NACE gruppe 47) i Hallingdal etter mva-termin. Kilde: SSB spesialutkjøring.

	Gjennomsnitt 2018/2019	2020	endring	endring %
Januar-februar	410071	438494	28424	6,9
Mars - april	505236	361566	-143670	-28,4
Mai-juni	400271	476964	76694	19,2
Juli-august	571555	721786	150231	26,3
Sum mars-august	1477061	1560316	83255	5,6

- Foretaksgruppen dagligvarer viser omtrent samme bilde som den totale omsetningen i detaljhandelen (tabell S3).
- Et tilsvarende bilde finner vi igjen innen handel med klær, sko, sportsutstyr og andre fritidsartikler, bortsett fra at nedgangen i mars-april var ekstra markant.
- Salg av drivstoff falt også mer enn dagligvarehandel i mars-april, men her økte ikke handelen de påfølgende månedene, slik at samlet salg gikk ned med over 10 prosent i perioden mars-august i forhold til samme periode i 2018/2019.
- Salg av bygge- og interiørvarer viser et atypisk bilde. Det var sterk økning i alle to-måneders periodene, men lavest i mars-april.

Tabell S3: Omsetning i detaljhandel for utvalgte næringsgrupper innen detaljhandel i Hallingdal etter mva-termin. Kilde: SSB spesialutkjøring.

	47.1 Detaljhandel med dagligvarer		47.3 Detaljhandel med drivstoff til motorvogner		47.5 Bygge- og interiørvarer, elektriske artikler etc		47.6 + 46.7 Klær/sport/fritid/spesialforretninger	
	omsetning 2020 mill kr	endring i prosent 2028/19-2020	omsetning 2020 mill kr	endring i prosent 2028/19-2020	omsetning 2020 mill kr	endring i prosent 2028/19-2020	omsetning 2020 mill kr	endring i prosent 2028/19-2020
jan-feb	202	5,5	54	-4,9	52	36,3	63	4,1
mars-april	171	-27,8	41	-35,6	46	20,3	50	-42,6
mai-juni	195	22,1	58	-7,9	72	47,5	75	23,5
juli-august	316	31,8	89	5,9	87	29,0	113	28,8
mars-august	683	7,2	188	-10,7	205	32,7	238	1,0
Data tilgjengelige fra følgende kommuner	Nes, Gol, Hemsedal, Ål, Hol		Flå, Nes, Gol, Hol		Flå, Nes, Gol, Ål, Hemsedal		Gol, Ål, Hol, Hemsedal	

Intervjuene viser også at informantene mener at etterspørselen etter varer og tjenester, naturopplevelser og -aktiviteter har vært klart påvirket av koronasituasjonen:

Det har vært et oppsving i varehandelen, og det har vært større omsetning enn vanlig i perioder. Dette skyldes at nordmenn har konsentrert ferieforbruket til sommerferien i Norge, og dels at de besøkende også har ønsket å støtte opp om lokalt næringsliv – i hvert fall i en tidlig periode av pandemien. Både bygg- og anleggssektoren, varehandelen og aktivitets- og opplevelsestilbydere har nytt godt av dette.

På den annen side har (delvis) serveringsnæringen og kurs- og konferansearrangørene hatt en svært vanskelig periode.

Grunnlaget for videreføring av eksisterende og utvikling av nye naturbaserte reiselivsprodukter.

Det statistiske materialet fra SSB viser at det til sammen var 94 overnattingsvirksomheter i Hallingdal som rapporterte til SSB (tabell S4).

Tabell S4: Antall overnattingsbedrifter i Hallingdal og Krødsherad per august 2020.

	Flå	Nesbyen	Gol	Hemsedal	Ål	Hol	Hallingdal
I alt	4	12	19	20	14	25	94
Hotell og liknende	1	3	8	7	4	10	33
Campingplasser	1	5	6	4	4	3	23
Hyttegrender og vandrerhjem	2	4	5	9	6	12	38

Kilde: SSB overnattingsstatistikk.

Disse hadde til sammen 11 116 senger tilbudt i august 2020. Videre var det totalt sett 63 virksomheter i serveringssektoren i Hallingdal i 2017, og i 2020 i alt 66 virksomheter.

Sysselsettingen per 1. januar har gått relativt mye ned de siste årene, fra 320 i 2017 til 257 i 2020 (tabell S5).

Tabell S5: Antall serveringssteder og antall sysselsatte i Hallingdalkommunene per 1.1 2017 og 1.1 2020.

	2017			2020			Antall nye virksomheter
	Antall virksomheter	Antall virksomheter uten sysselsatte	Antall sysselsatte	Antall virksomheter	Antall virksomheter uten sysselsatte	Antall sysselsatte	
Flå	2	0	23	4	2	19	1
Nesbyen	5	1	20	7	3	22	2
Gol	14	4	55	9	2	49	9
Hemsedal	17	1	130	24	6	105	9
Ål	4	2	14	5	3	12	3
Hol	21	7	78	17	8	50	5
Hallingdal	63	15	320	66	25	257	29

Kilde: Virksomhets- og foretaksregisteret (VoF).

Tabell S6: Antall turismerelaterte virksomheter og antall sysselsatte i Hallingdal per 1.1 2017 og 1.1 2020. Eksklusive overnattingsvirksomheter og persontransport.

	2017			2020			Antall nye virksomheter
	Antall virksomheter	Virksomheter uten sysselsatte	Antall sysselsatte	Antall virksomheter	Virksomheter uten sysselsatte	Antall sysselsatte	
Reisebyråvirksomhet/Reisearrangørvirksomhet	4	0	6	5	2	9	2
Turistkontorvirksomhet og destinasjonsselskaper	6	3	13	8	4	16	2
Guider og reiseledere	5	2	3	13	11	2	10
Opplevelser, arrangement og aktiviteter	33	18	44	35	17	64	12
Drift av kulturhistoriske museer, bygninger etc	8	3	31	8	3	21	0
Sum	56	26	97	69	37	112	26

Innenfor andre turismerelaterte virksomheter (tabell S6) var det i alt 56 virksomheter i drift i per 1.1.2017 og 68 per 1.1.2020. Flest virksomheter finner vi innen «Opplevelser, arrangement og aktiviteter», 33 i 2017 og 34 i 2020. Man kan ellers merke seg at størst vekst i antall virksomheter er kommet innen næringskategorien «Guider og reiseledere», som økte fra 5 til 13.

I følge virksomhetsregisteret fantes det i 2017 10 turbussforetak i Hallingdal i 2017 og åtte i 2020. Antall sysselsatte utgjorde 72 i 2017 og 68 i 2020. De aller fleste var sysselsatte i Nettbuss (Vy buss) og i Geilo turbusser, til sammen 60 i 2017 og 54 i 2020.

Intervjudataene viser at det er blitt enda bedre vilkår for videreutvikling av naturbaserte produkter som resultat av koronapandemien:

Nordmenns økte interesse for å feriere i Norge er trolig en vedvarende trend, og friluftslivet har generelt styrket sin posisjon relativt sett som følge av covid-19. Muligheter for videreføring av eksisterende naturbaserte reiselivsprodukter kobles også til økt interesse for fritidsbolig og hytteliv. I denne forbindelse framheves det at naturbaserte opplevelser som kan gjentas flere ganger, har gode muligheter for å lykkes:

Naturbaserte opplevelser anses som en trygg og sunn ferieform. Det vil bli en økende etterspørsel etter f.eks. unike overnattingsstilbud, tilrettelagte tilbud (stier, løyper for ski og sykkel, klatreparker, *Via Ferrata*, premiering for å nå turmål, finne fram, osv.). Salg av lokal

(økologisk) mat, lokale kulturtilbud, miljøvennlig lokaltransport, guidede vandre- og sykkel-turer mv. vil ha gode utviklingsmuligheter.

Men det pekes på at dette også krever god tilrettelegging, gjennom både effektiv markedsføring og god produktutvikling, slik at de naturbaserte tilbudene blir enkle å både finne fram til og å bruke.

De økonomiske effektene og implikasjonene for kommunal og fylkeskommunal næringspolitikk

I *den statistiske næringsanalysen* har vi også sett på videre ringvirkninger av pandemien. Med reiselivet som viktig næring er det ikke overraskende at pandemien i 2020 rammer regionen spesielt hardt. Imidlertid er det to faktorer som kan dempe virkningen. For det første innførte regjeringen en del støtteordninger for næringslivet som mistet omsetning pga. pandemien. For det andre har Hallingdal svært mange fritidseiendommer.

Pandemien har derfor generelt sett ikke gitt flere konkurser i Norge, og faktisk var antall konkurser i juli og august 2020 de laveste vi har hatt i de senere år, og vi må helt tilbake til 2007 for å finne like lave tall i to etterfølgende måneder (også det juli og august). Tallene for september til november 2020 har steget igjen, men ligger likevel under gjennomsnittet for tilsvarende måneder de siste årene.

De lave konkurseratene i siste halvdel av 2020 kan tyde på at de offentlige virkemidlene har hatt god effekt. I Hallingdal er det faktisk bare registrert fem konkurser siden 1. juli og til uke 51 i 2020. De tre foregående halvårene hadde hhv. åtte, syv og seks konkurser. Hallingdals store hyttebefolkning har gitt lokal etterspørsel og dermed sysselsetting, og konkurstatistikken viser at regionen, til tross av de problemene som er nevnt ovenfor, kom ganske godt ut av pandemien.

Det er imidlertid to faktorer som utfordrer dette bildet: For det første er det usikkert om lave konkurser bare er en utsettelse av problemene. De fleste virksomheter har en viss buffer, og vil i det lengste utsette en konkurs. Offentlige virkemidler kan dermed først og fremst brukes til å utsette konkursen. For det andre, og i forlengelse av det første, var en utbredt handlemåte for reiselivsbedrifter å både motta offentlig støtte (og dermed unngå konkurs) og å permittere ansatte. Så selv om virksomheten ikke forsvant, så forsvant aktivitetene og sysselsettingen. Dette ser vi delvis av statistikken for arbeidsledige (tabell S7). I alle kommunene bortsett fra Flå har antall arbeidsledige steget. Økningen har også vært relativt stor. Ser en bort fra Flå, har økningen vært mellom 84 (Nesbyen) og 492 (Hemsedal) prosent for de andre kommunene.

Tabell S7: Antall helt arbeidsledige i Hallingdal etter kommune per desember 2020 og endring fra desember 2019

	Antall ledige des. 2020	Prosent av arbeidsstyrken	Endring i antall ledige fra des. 2019
3039 Flå	8	1,5	-1
3040 Nesbyen	35	2	16
3041 Gol	87	3,4	66
3042 Hemsedal	71	4,9	59
3043 Ål	46	1,8	22
3044 Hol	94	3,7	72
Resten av Norge	106600	3,8	45971

Kilde: NAV (2021).

Næringslivet i Hallingdal er altså relativt solid, med stor privat sektor og med en hyttebefolkning som gir ekstra lokal etterspørsel. Men reduksjon i aktivitetsnivået, og dermed økt arbeidsledighet, kan tyde på at næringslivet har en del utfordringer de nærmeste årene.

Intervjudataene her drøftet i stor grad de økonomiske effektene og implikasjonene for kommunal og fylkeskommunal næringspolitikk:

De økonomiske effektene av koronapandemien vurderes som betydelige. Virkningene har vært ulike for forskjellige sesonger og deler av næringslivet. Spesielt hardt har det gått utover skisentrene, som mistet deler av vintersesongen i mars/ april, og overnattingsbedrifter som har hatt utenlandske gjester («midtuketurister»). Kurs- og konferansemarkedet har ligget nede, det samme gjelder eventselskaper, dvs. bedrifter som står for ulike typer av arrangementer, artister innen kultur og idrett, kollektivtransporttilbydere o.l.

I sum gjør disse problemene at også destinasjonsselskapene sliter pga. bortfall av inntekter fra medlemsbedriftene som følge av omsetningssvikten. Dette oppfattes som en ond sirkel, fordi hele regionen taper på at innsatsen til produktutvikling og markedsføring må reduseres. Det antas at vintersesongen 2020/21 vil bli vanskelig, og det trengs også omstilling til helårsdrift og utvikling av flere produkter.

Ringvirkningene av problemene i disse sentrale delene av reiselivsnæringen er merkbare. F.eks. er det vanskelig for overnattingsvirksomhetene å holde på ansatte i fulle stillinger når gjestene uteblir i perioder. Mange informanter er derfor opptatt av omfanget og innretningen på de offentlige tiltakspakkene.

Oppfatningene er at kapital og stimulerings tiltak bør innrettes mot de virksomhetene som har størst ringvirkninger lokalt. Bedriftene trenger også forutsigbare kompensasjonsordninger, og både bedriftsrettede tiltak for å styrke innovasjon og entreprenørskap og mer generelle satsinger som kan komme flere til gode, trekkes fram. Det bør være en god blanding av akutte krisepregede tiltak og mer langsiktige satsinger, som f.eks. videreføring av den vellykkede terrengsykkelsatsingen i Hallingdal.

Ved siden av markedsføring og produktutvikling, pekes det også på at det er behov for ressurser til kompetanseutvikling og nettverksbygning samt infrastrukturtiltak for å skape mer «robuste strukturer». Mange peker på at både kommuner og fylkeskommunen har virkemidler som har vært brukt, og flere berømmer også den offentlige innsatsen (selv om meningene her er noe delte).

Generelt uttrykkes et ønske om en aktiv kommunal næringspolitikk og kompetanse på næringsutvikling i kommunal sektor. Det pekes på flere viktige offentlige verktøy og tiltak, som at fylkeskommunen har en del virkemidler (økonomiske tilskudd, kompetanseheving, støtte til innovasjon og entreprenørskap, rådgiving, mv.), og at kommunene finansierer «Hallingdal etablerersenter» som kan bistå nyetablerere med både kunnskap, veiledning og info om støtteordninger mm. Kommunene har også næringsrådgivere/-utviklere som kan bistå med veiledning, samt at alle kommunene har sine ordinære «næringsfond» e.l. som virksomheter kan søke tilskuddsmidler fra, i tillegg til krisepakke fra staten. Imidlertid hevdes det også at disse virkemidlene ikke er tilstrekkelige, og det pekes også på at primærkommunene i virkeligheten har begrenset med ressurser å sette inn.

Kommunal planlegging og forvaltning for tilrettelegging og bærekraftig bruk av utmarksressursene i verneområdene

Intervjudataene peker i retning av at besøksmønsteret som følge av pandemien har ført til mer bruk av aktivitetstilbud som turguiding i utmarka, og generelt har det vært flere besøkende i naturområdene. Mer trafikk med flere biler, flere turgåere, sykklister o.l. har vært observert.

Det økende «besøkstrykket» skyldes mer omfattende bruk av de eksisterende hyttene enn i tidligere år, og det har også vært en økning i salg av hyttetomter og i bygging av nye hytter.

De fleste informantene gir uttrykk for at ekspansjonen i nye hytter har gunstige økonomiske ringvirkninger i kommunene, men det påpekes også av enkelte informanter at det er viktig å ha en aktiv arealplanlegging og forvaltning av naturområdene for å håndtere dette på en bærekraftig måte.

I Flå kommune er det lite som tyder på at hyttebyggingen har økt presset på verneområdene, og det er generelt lite kontakt med fylkesmannen/ statsforvalteren om forvaltningen av disse områdene. I Hol er dette organisert annerledes ved at verneområdeforvaltningen, kommunal sektor og VisitGeilo har hatt tett kontakt, og oppfatter at de er godt koordinerte når det gjelder besøksforvaltningstiltak i randsonene til Hallingskarvet nasjonalpark. For Hallingskarvet nasjonalpark er det også forvaltningen delegert til et interkommunalt nasjonalparkstyre bestående av kommunepolitikere og fylkespolitikere. Samtidig har nok ordningen med Hol som nasjonalpark-kommune bidratt til høy bevissthet om å tenke helhetlig og samarbeide på tvers. Innenfor nasjonalparken har man også iverksatt en besøksstrategi som i stor grad kanaliserer ferdselen til prioriterte stier og deler av parken. Det er viktig at tiltak innenfor vernegrensene og i randsonene/ ved innfallsportene er godt koordinerte for å sikre både gode opplevelser for de besøkende og ivaretagelse av verneverdiene.

Anbefalinger for et mulig hovedprosjekt

Basert på våre analyser og supplert med dialoger i formidlings- og dialogmøter 1. februar og 23. februar med administrasjonen for Regionrådet for Hallingdal, har vi definert hva som bør kunne være de videre forskningsutfordringene å sette fokus på i et hovedprosjekt. Pilotprosjektet har vært relativt bredt anlagt, mens hovedprosjektet bør ha et mer fokusert og avgrenset forskningsopplegg. Like fullt vil potensialer og flaskehals for videre vekst og bærekraftig reiselivsutvikling være et bakteppe for et mulig hovedprosjekt:

- A) Pilotprosjektet har avdekket de økonomiske effektene av covid-19-pandemien på kort sikt, men hvordan utvikler bildet av konkurser og sysselsettingstallene seg på lengre sikt (dvs. i et 1-4 års perspektiv etter utbruddet vinteren 2020) i Hallingdal?
- B) Hvordan kom reiselivsnæringen i Hallingdal ut på lengre sikt sammenliknet med andre regioner i Viken med andre typer reiseliv (kurs- og konferanseregionen Øvre Romerike, sommerturismeområdene langs Oslofjorden) og sammenliknbare regioner i landet for øvrig (andre hytteregioner, distrikter med hovedvekt på andre typer av turisme, landsdeler)? Hvordan har reiselivsnæringen klart seg gjennom pandemien sammenliknet med andre næringer som ikke er relatert til reiseliv?
- C) Hallingdalkommunene investerer betydelige midler til fellestiltak i utmarka for å stimulere reiselivet og sikre en bærekraftig bruk av naturressursene. Sykkelsatsingen har vært omfattende, og det legges til rette med løyper, stier og tilhørende infrastrukturtiltak. Hva er effektene av disse fellesgodetiltakene på verdiskaping innen reiselivet og tilhørende næringer i regionen?
- D) Hytteomsetningen, hyttebyggingen og bruken av hyttene i Hallingdal har fått en ny omdreining som følge av koronapandemien. Flere besøkende bruker mer tid på hytta, med hyppigere besøk, også utenom ferier/helger, og lengre oppholdstid per tur og per år. Hvordan påvirker denne endringen vertskommunenes økonomi, tjenestetilbud inkludert helse og velferd, varehandel, krav til samferdsel, energibruk,

krav til beredskap, IKT/bredbånd, hytteservice, utleie av privathytter, etc.? Hvilke ytterligere potensialer representerer hytteturismen («Hyttehallingen») for Hallingdal?

- E) Pilotstudien viser at bærekraftige opplevelses- og aktivitetstilbud basert på utnyttelse av lokale natur- og kulturressurser styrker sin posisjon i Hallingdal. Hvordan kan denne bærekrafttrends utnyttes til å videreutvikle reiselivet i regionen i årene fremover?
- F) Nordmenn har under koronaperioden så langt «kastet seg over» naturbaserte opplevelser innenlands. Kan man se noen tendenser til varige økninger/ endringer i etterspørselen etter naturbaserte opplevelser ved nærmere ettersyn? Vil endringene manifestere seg ulikt blant norske og utenlandske tilreisende etter at grensene er åpnet opp og reiserestriksjonene er blitt opphevet?
- G) Hvordan klarte de små naturbaserte reiselivsbedriftene seg som følge av pandemien, dvs. i hvilken grad og på hvilken måte har de omstilt seg mht. produktutvikling, innovasjon etc. som følge av endret og ny etterspørsel etter aktiviteter og opplevelser?

Det tas forbehold om at reiselivet er et dynamisk system, og at forutsetningene som covid-19 legger, også kan også endre seg i tiden frem mot et eventuelt hovedprosjekt.